

Dr. Safiye Ali: Çalışkan, Azimli, Dirayetli ve Müteessir Dr. Safiye Ali; Diligent, Determined, Resolute and Compassionate

Gülay Sain Güven

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı Genel Dahiliye Bilim Dalı, Ankara, Türkiye

Özet: Türkiye'nin ilk Türk kadın doktoru olan Safiye Ali, 1894 yılında, İstanbul'da doğmuştur. Babası, Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamid'in yaverlerinden Ali Kırat Paşa'dır. Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşları gölgesinde geçen eğitim hayatı şüphesiz doktor olma isteğini etkilemiştir. Amerikan Koleji'nden mezun olduktan sonra, Türkiye'de tıp eğitimi alması mümkün olmadığı için Almanya'ya giden Safiye Ali tüm zorluklara rağmen, okul tatillerini bile gönüllü olarak polikliniklerde çalışarak tıp eğitimini başarıyla bitirmiştir. Uzmanlık eğitimi de Almanya'da kadın ve çocuk hastalıkları alanında yapar. Tıp Fakültesinden arkadaşı Dr. Ferninand Krekeler (Ferdî Ali) ile evlenip İstanbul'a dönen Safiye Ali'nin diploması onaylanır ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın doktoru olma unvanını alır. Uluslararası kongrelerde Türkiye'yi temsil etmiş, Hilal-i Ahmer ve Himaye-i Etfal Cemiyetlerinde ve Süt Damlası kurumunda çocuk ve kadın sağlığına çok önemli hizmetler vermiştir. Türk Kadınlar Birliği'nde aktif rol almıştır. Ancak bu kurumlarda çıkan anlaşmazlıklar, kendisi ve arkadaşlarının uğradığı haksızlıklar gönül kırıklığı yaratınca istifa ederek Almanya'da dönmüştür. II. Dünya Savaşı boyunca, bombalar altında ve kanserle mücadele ederken doktorluk yapmaya devam etmiştir. Safiye Ali'nin azmi, çalışkanlığı, dik duruşu, kadın- çocuk sağlığına ve koruyucu hekimliğe verdiği önem, yıllar geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Bu yazım; bundan tam 100 yıl önce, tüm zorluklara rağmen hayallerinin peşine düşen, hedeflerinden vazgeçmeyen ve ilim için uzak ülkelere tek başına gitmekten çekinmeyen, doğrularından şaşmayan, meslektaş olmaktan büyük onur duyduğum, maalesefkıymeti yeterince anlayışamamış çok değerli Safiye Ali'ye bir saygı duruşudur.

Anahtar Kelimeler: Safiye Ali, Kadın Doktor, Anne Çocuk Sağlığı

Abstract: Safiye Ali, the first Turkish female doctor in Turkey, was born in Istanbul in 1894. Her father, Ali Kırat Pasha, served as an aide to Sultan Abdülaziz and Abdülhamid. Her education, which unfolded under the shadows of the Tripolitanian, Balkan, and World War I, undoubtedly influenced her desire to become a doctor. After graduating from the American College, Safiye Ali went to Germany since medical education was not possible in Turkey at that time. Despite numerous challenges, she successfully completed her medical education, even voluntarily working in clinics during school breaks. She specialized in women's and children's diseases in Germany. Safiye Ali married her medical school friend, Dr. Ferdinand Krekeler (Ferdî Ali), returned to Istanbul, and became the first female doctor of the Republic of Turkey after her diploma was recognized. She represented Turkey at international congresses and made significant contributions to child and women's health in the Hilal-i Ahmer and Himaye-i Etfal Societies and the Süt Damlası institution. She actively participated in the Turkish Women's Union. However, disagreements in these organizations and the injustices she and her colleagues faced led her to resign and return to Germany. Throughout World War II, under bombings and while battling cancer, she continued her medical practice. Safiye Ali's determination, diligence, steadfastness, and her emphasis on women's and children's health and preventive medicine are increasingly appreciated over the years. This writing is a tribute to Safiye Ali, who, a century ago, despite all challenges, pursued her dreams, never wavered from her goals, fearlessly traveled alone to distant countries for knowledge, and remained steadfast in her principles-a colleague whom I am deeply honored to share the profession with, yet regrettably, her true value may not have been fully understood.

Keywords: Safiye Ali, Female Doctor, Maternal and child health

Güven GS. Dr. Safiye Ali: Çalışkan, Azimli, Dirayetli ve Müteessir, *Türk Tıbbına Hizmet Veren Bilim İnsanları Özel Sayısı*, Aralık 2023;45-51 Doi: 10.20515/otd.1395616

ORCID ID of the author: GSG [0000-0001-8176-9767](https://orcid.org/0000-0001-8176-9767)

Received 24.11.2023

Accepted 11.12.2023

Online published 11.12.2023

Yazışma Adresi / Correspondence Address

Gülay Sain GÜVEN

e-mail: gsainquven@gmail.com

Safiye ALİ, Türkiye'nin İlk Kadın Doktoru,
Nuran Yıldırım, Tarih Vakfı Yayınları, 2011

1. Dr. Safiye Ali: Çalışkan, Azimli, Dirayetli ve Müteessir

Benim Dr. Safiye Ali ile *tanışmam*, yıllar önce “Kadın Doktor Olmak” isimli bir panel düzenlemeye karar vermemle oldu. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından COVID-19 pandemisi ilan edilince, 1918 yılında yaşanan İspanyol Gribi pandemisini düşündüm ve “Başka Bir Pandemide İlk Türk Kadın Tıbbiyeliler” isimli bir konuşma hazırladım. Bu konuşmanın hazırlık aşamasında, Safiye Ali'nin hayatına daha çok vakıf oldum. Savaşların, pandeminin zorlu şartlarında kararlı, özverili ve maalesef bir o kadar da üzgün bir Safiye Ali canlandı gözlerimde. Vikipedi'deki Safiye Ali başlığında bulduğum fotoğrafı, benim gözümde canlandırdığım Safiye Ali imajına hiç uymuyordu. Konuşmam için kaynak ararken, Prof. Dr. Nuran Yıldırım'ın “Türkiye'nin İlk Kadın Doktoru Safiye Ali” isimli olağanüstü bir emek ve çabayla yazdığı kitaba ulaştım (1). Zihnimde canlanan Safiye Ali, kitabın kapağında müteessir gözlerle bana bakıyordu. Vikipedi'deki fotoğraf Safiye Ali'nin fotoğrafı değildi, ben de düzeltilmesi için yazışmalarda bulundum ve değiştirildi. Zamanının çok ötesinde olduğunu düşündüğüm, çalışkan, kararlı, gururlu ve maalesef kıymeti yeterince anlaşılmamış, meslektaş olmaktan onur duyduğum Safiye Ali'nin aziz hatırası için en azından bunu yapabilmekten dolayı mutluyum.

Safiye Ali'nin beni en çok etkileyen yönü ise kadın ve çocuk sağlığında koruyucu hekimliğe verdiği önemdir. Günümüzde koruyucu hekimlik her geçen gün daha iyi anlaşılırken, yaklaşık 100 yıl önce koruyucu hizmetlere

ağırlık vermesi ne kadar vizyon sahibi olduğunu göstermesi açısından çok değerlidir. Safiye Ali'nin ailesini, eğitimini, görev aldığı cemiyetleri, katıldığı kongreleri, alt başlıklar altında anlatmaya çalıştım.

I. Ailesi, Ortaokul ve Lise Eğitimi

İstanbul'da 2 Şubat 1894 yılında doğan Safiye Ali'nin babası Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamid'in yaverlerinden Ali Kırat Paşa'dır. Trablusgarp'ta doğan Ali Kırat Paşa, Sultan Abdülaziz zamanında 1863-64 senelerinde Libya'da Silahşor sınıfına alınmış, 1868 yılında ile Yaveran-ı Hazret-i Şehriyarilik makamı ile İstanbul'a gelmiştir. Yaver olarak farklı bölgelerde görevler üstlenmiş, 1881 yılında Miralay olmuştur. Tahminen bu yıllarda Şeyhülharem Hacı Emin Paşa'nın kızı Emine Hasene Hanım ile evlenmiştir. Üsküdar'da bir konakta yaşayan çiftin dört kızı olmuştur, Safiye Ali üçüncü çocuktur. 1892 yılında Paşalığa terfi eden Ali Kırat, 22 Ocak 1903'te vefat etmiş, cenaze masrafları II. Abdülhamid tarafından karşılanarak, Üsküdar Hüdayi Cami'nin haziresine defnedilmiştir (2).

Safiye Ali, Trablusgarp Savaşı sırasında ortaokula gitmiş, lise eğitimini ise, önce Üsküdar'da bulunan sonra Arnavutköy'e taşınan Amerikan Koleji'nde almıştır.

1912-1913 Balkan Savaşı yıllarıdır. Hemen sonrasında 1914'te de I. Dünya Savaşı başlamıştır. Savaşların gölgesinde geçen eğitim hayatı, cepheden gelen yaralılara tanıklık etmesi şüphesiz, doktor olma kararını

etkilemiştir. Ayrıca doktorluğa yönelmesinde, Amerikan Koleji Müdürü Mary Mills Patrick'in büyük bir dahli ve tesiri olduğunu ifade eden Safiye Ali, "Hayatta bizzat fail olmak hevesi hasil oldu" demiştir. Ben de pek çok kadın doktor meslektaşım da benzer bir hissiyat ile doktor olmaya karar verdik. Safiye Ali ile ortak paydada buluşmak ne büyük mutluluk. Mary Mills Patrick, Safiye Ali'nin kadınların ilerlemesi konusunda çok gayretli olduğunu ifade etmiştir (3).

Amerikan Koleji'nden 1916 yılında, I. Dünya Savaşı'nın ortasında mezun olmuştur.

II. Tıp Fakültesi ve Tıpta Uzmanlık Eğitimi

Doktor olmaya karar veren Safiye Ali, o dönemde Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane ve Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye kadın öğrenci kabul etmediği için, Avrupa'da eğitim görmeye karar vermiştir. Maarif Nezareti bursuyla Almanya Würzburg Julius-Maximilians Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne gitmiştir.

Tıp Fakültesi eğitimi boyunca, Talebe-i Osmaniye Heyeti Teftişyesi Ali Haydar Bey ile karşılıklı mektuplarla haberleşirler.

25 Ocak 1918 tarihli mektubundan, sömestr tatilinde, Prof. Dr. Müller ile gönüllü olarak poliklinikte çalıştığını, öğleden sonraları da yine kendi arzusu ile felsefe ve tarih derslerine girdiğini öğreniyoruz.

1 Temmuz 1918 tarihli, yabancı ülkelerdeki öğrencilerin değerlendirilmesi için doldurulması gereken formdaki ("Memalik-i Ecnebiyedeki Talebe-i Osmaniye Heyeti Teftişyesi Sual Varakası) "Hayat-ı tahsilinize ait başka mütalaa ve arzunuz var mı?" sorusuna verdiği cevap şu şekildedir: "Evet, hem doktor olmak hem de tahsilimi daha da ilerleterek profesör olmak emelindeyim. Ve mümkün olursa iki şubeden doktora imtihanı vermeyi arzu ediyorum." (1).

10 Temmuz 1918 tarihli mektubunda Türk kadınlığını ala etmek için olan hevesinin, devletin gösterdiği lütufla daha da arttığını ifade etmektedir.

Doktor namzedi olmak için fizik, kimya, anatomi, botanik, zooloji, fizyoloji, mikroskopi derslerini içeren "Physicum" sınavına girilmesi gerekmektedir. Bavyera Milli Eğitim Müdürlüğü, lise diploması Alman okulundan olmadığı için bu sınava girmesini, ancak Safiye Ali'nin profesörlerinin ve okul yönetiminin desteği ile kabul etmiştir. Ali Haydar Bey'e yazdığı 10 Temmuz 1918 tarihli mektupta, "Bu imtihana dahil olacaklar pek çok. İçlerinde

Türk olarak yalnız bir tek benim. Onun için birinci olmayı çok arzu ediyorum" diye yazmıştır. 22 Temmuz 1918'de yapılan sınavda birinci olur, doktor namzedi unvanını alır (4).

Safiye Ali, azim ve kararlılık ile çalışmaya devam etmiştir. "Bebeklerde İç Pakimemenjit Kanaması" başlıklı teziyle 1921 yılı mayıs ayında diplomasını alır. İstanbul'a gelir, diploması Türkiye'de de kabul edilir. Altı hafta gibi kısa bir süre sonra, Würzburg Julius-Maximilians Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde kadın ve çocuk hastalıkları ihtisası yapmak üzere tekrar Almanya'ya döner. Uzmanlık eğitimini de başarı ile sürdürür (5).

III. Evliliği ve İstanbul'a Dönüşü

Tıp Fakültesinden arkadaşı Ferdinand Krekeler, büyük bir aşkla Safiye Ali'yi sevmiştir. I. Dünya Savaşında ağır yaralanmış, sağ bacağının dizden amputasyonu yapılması gerekmiştir.

Göz Hastalıkları alanında ihtisas yapar. Üniversitede baş asistanken, kariyere devam etmek yerine, Müslüman olur Ferdi Ali ismini alır ve evlenirler.

Safiye Ali ve eşi, Mayıs 1923'te İstanbul'a dönerler. Diploması, değerlendirilir ve Haziran 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın doktoru olarak Tababet İcazetnamesini alır.

IV. Muayenehane Açması, Erkek Doktorlarla Aynı Ücreti Talebi ve "Safiye Ali Bey" Olarak Kaydı

Safiye Ali ve eşi, İstanbul'da Nuruosmaniye Caddesi'nde muayenehane açtıklarını gazete ilanı ile duyurmuşlardır (6). Safiye Ali muayenehanede kadın ve çocuk hastaları muayene etmektedir. Zengin kadın hastaların itimatlılık gösterdiklerini ama fakir sınıf kadın hastalarla arasında doktorluktan ileri bir dert ortaklığı geliştiğini ifade etmiştir. Tek hassas olduğu nokta, kadın olduğu için daha düşük ücret verilme isteğidir. "Bu telakki sahiplerine, eğer vakit ve halleri müsait değilse parasız bakabileceğimi, fakat müsait olduğu takdirde kendi seviyemdeki her meslektaşımınla müsavi ücret istediğimi söyledim" diye ifade etmiştir (7). Günümüz dünyasında bile eşit işe eşit ücret tartışılırken, 1927 Türkiye'sinde gencecik bir kadın doktorun bu konuda ısrarcı olması takdire şayandır.

1928 tarihli Büyük Ticaret Salnamesinde adı "Safiye Ali Bey" olarak geçmiştir (8). Bu şekilde

hitap edilmesi, ben dahil pek çok kadın doktorun başına gelmiştir. Hastalar yıllarca, daha ziyade erkek doktorlarla karşılaştığı için kadın doktorlara da "bey" diye hitap edebilmektedir.

V. İstanbul Amerikan Kız Koleji Tıp Bölümü Öğretim Üyeliği

Amerikan Kız Koleji Tıp Bölümü, Mary Mills Patrick okul müdürüyken, Eylül 1920'de açılmıştır. Safiye Ali İstanbul'a dönünce, eski müdürünün davetiyle, bu bölümde kadın hastalıkları ve doğum dersi vermiştir. Böylelikle, Türkiye'de kız öğrenciler için açılan bir tıp okulunda ders veren ilk kadın öğretim üyesi olmuştur. Eylül 1922'de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi kız öğrenci kabulüne başlamış, Amerikan Kız Koleji Tıp Bölümü ise Haziran 1924'te kapatılmıştır (9).

VI. Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi'nde Çalışması

Safiye Ali, Dr. Besim Ömer Paşa ile Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadınlar Merkezi'nde çalışmalara katılmıştır. Dr. Besim Ömer Paşa (Akalin), 1 Temmuz 1862'de Narda'da doğmuş, tıp eğitimini Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de askeri öğrenci olarak tamamlamıştır. 1899 yılında Doğum Kliniği şefi olmuş, gönüllü hastabakıcılık kursları açmıştır. 1910'da Tıp Fakültesi Dekanı, 1919 yılında Darülfünun'a rektör olmuştur (10). 1922'de Tıbbiye-i Şahane'ye ilk kez kız öğrencileri kaydettirerek, Türkiye'nin ilk kadın doktorlarının yetişmesine öncülük eden Dr. Besim Ömer Paşa'nın önerisiyle, 1 Ağustos 1923'te Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi bünyesinde küçük çocuklar için muayenehane açılmıştır (11). Safiye Ali, haftada bir gün gönüllü olarak bu muayenehanede çalışmıştır. Muayenehanede bir yaşını doldurmuş çocuklar muayene edilmiş, beslenme desteğine ihtiyaç duyan çocuklar için sağlık cüzdanı oluşturulmuş hem annelerine önerilerde bulunulmuş hem de kayıtları tutulmuştur. Takipleri için de hastabakıcılar evlerine gönderilip, çocukların durumu takip edilmiştir. Merkezde sağlık hizmetlerinin yanı sıra kutu sütü, pirinç unu gibi yiyecek, kıyafet, temizlik maddeleri yardımı da yapılmıştır. Maalesef bu merkez 25.01.1925'te kapatılmıştır.

VII. Süt Damlasındaki Çalışmaları ve İstifası

Süt Damlası, ilk kez 1892 yılında, Paris'te, çeşitli nedenlerle anne sütünden mahrum kalan bebeklere steril süt sağlayabilmek için kurulmuştur. Safiye Ali, İstanbul'da 1921 yılında faaliyete geçen Süt Damlası'nda, 1925 yılında haftada iki gün gönüllü olarak çalışmaya başlamıştır. Süt Damlası'nın kuruluş amacı annelere çocuklarının sağlıklarını nasıl koruyacaklarını öğretmektir. 1926 yılında kurumun müdürlüğü görevini üstlenen Safiye Ali'nin özverili çalışmaları ile Süt Damlası Kurumu, Avrupa'daki ülkelerdekine benzer bir seviyeye ulaşmıştır. Safiye Ali, "Bir annenin yüreği ile sütünün yerini hiçbir şey tutamaz, anne sütü bütün sütlerden üstündür" diyerek anneleri emzirmeye teşvik etmiştir. Safiye Ali, Süt Damlası'ndaki tecrübelerini, İngilizce, Fransızca, Almanca kitaplardan derlediği bilgilerle harmanlayıp "Küçük Çocuklar Muayenehanesi ve Süt Damlası" ismiyle bir kitap yayınlamış ve kitabı, yazmasına teşvik eden Besim Ömer Paşa'ya ithaf etmiştir (12). Muhtaç olanlara maddi yardımların da yapıldığı bu müessese halk arasında büyük bir rağbet görmüştür.

Safiye Ali, hem farklı cemiyetlerde gönüllü olarak çalışmaktaydı, hem muayenehanesi hastalarla dolup taşmaktaydı. Ayrıca, kadın hakları konusundaki çalışmalara katılmakta ve bu konudaki görüşleri gazetelerde yer almaktaydı. Bu kadar göz önünde olması ve başarıları, konuşmaları, kendisiyle aynı görüşte olmayan kişileri rahatsız etmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin 13 Şubat 1927 günü yapılan, yıllık kongresi ilk gün toplantısına Dr. Besim Ömer Paşa ile katılmışlar ve toplantıda aleyhlerinde bir hareket oluşmuştur (1). Bunun üzerine Dr. Besim Ömer Paşa, istifa etmiştir. Uzun yıllar cemiyete hizmet eden, Türkiye'de anne çocuk sağlığının kurucusu kabul edilen Besim Ömer Paşa'nın istifası Safiye Ali'yi çok üzmüştür. Hemen arkasından, Süt Damlası'nda suistimal olduğuna dair ihbar olmuş, yapılan tahkikatta ihbar asılsız çıkmıştır. Ancak bu itham, Safiye Ali'nin Süt Damlası Müdürlüğü'nden istifa etme kararını almasına neden olmuştur. Cumhuriyet Gazetesi bu istifayı "Müessif Bir İstifa" başlığı ile haber yapmış, "Süt Damlası demek Safiye Ali Hanım demektir" ifadesini kullanmıştır (13). Safiye Ali'nin istifasını duyan anneler çok üzülmüş, Himaye-i Etfal Cemiyeti Merkezi'ne giderek, istifanın geri alınması için tezarühatlarda bulunmuş, kucaklarında çocuklarıyla, kendilerini

birakmamalarını istemişlerdir. Safiye Ali, anneleri sakinleştirmiş, istifasını geri almasının söz konusu olamayacağını ama kendilerine ve çocuklarına her zaman yardıma hazır olacağını söylemiştir.

VIII. Anneler Birliği ve Türk Kadınlar Birliği İdare Heyeti Üyelik Dönemleri

Anneler Birliği, 13 Ocak 1925'te Himaye-i Etfal Cemiyetine bağlı olarak kurulmuştur. Anneler Birliği İdare Heyeti, Süt Damlası doktoru, Himaye-i Etfal Cemiyeti kadın üyelerinden iki kişi ve dışarıdan seçilen 4 kadın üyeden oluşmaktaydı. Safiye Ali, Süt Damlası adına Anneler Birliği idare heyetindeydi. Muhtaç ve fakir gebeler, evlerinde ziyaret ediliyor, kayıtları tutuluyor, sepet-beşik takımı desteği sağlanıyor ve en önemlisi annelere çocuk bakımı öğretiliyordu (1).

Esas amaçları kadınların siyasal haklarının kazanılması için çalışmak olan kadınlar da Nezihe Muhiddin'in öncülüğünde Türk Kadın Birliği adı altında örgütlenmişlerdi. Safiye Ali, Halide Edip Adivar, gibi önemli isimlerle birlikte idare heyeti üyeliğine seçilmiştir. Kadınlar Birliği, kadın ve çocuklar için koruyucu politikalar geliştirilmesi, kadınların doktorluk, avukatlık gibi mesleklere girebilmesi için mücadele etmiştir.

1927 genel seçimlerinde, kadın haklarını savunmak için meclise girmeye karar veren Kadın Birliğinin mebus adaylarından biri de Safiye Ali olmuştur. Bu konuda verdiği demeçte şöyle demiştir: "Çocuklara yardım nokta-i nazarından Meclis'te sesimizi işittirmeyi şayan-ı arzu addederim." Ancak Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nda olan mebusların Türk ve erkek olması şartı, kadınların seçime girmesine olanak vermiyordu. Kanunda değişiklik yapılmasını talep etmek için Mustafa Kemal Atatürk ile iki kez görüşülmüştür. İkinci görüşme heyetinde Safiye Ali de yer almıştır. Gösterilen bu çaba, The New York Times gazetesinde de haber olmuştur (14).

Maalesef, Safiye Ali'nin Süt Damlası'ndan istifası ile Anneler Birliği Heyeti üyeliği de son bulmuştur.

Türk Kadınlar Birliği içindeki muhalefet, 1927 yılı Eylül ayında, hesaplarda yolsuzluk yapıldığı iddialarını gündeme getirmiş, Vilayet de resmi teftiş kararı almıştır. Safiye Ali, teftiştten iki gün sonra istifa etmiştir. Kadın Birliği, geçici olarak faaliyetten menedilmiş, sonra olağanüstü kongre yapılmıştır. Safiye Ali, yeniden idare heyetine seçilmiş ve ertesi

yıl Almanya'ya gidene kadar Kadınlar Birliği Sıhhiye Komisyonu Başkanlığı'nı yürütmüştür.

IX. Katıldığı Uluslararası Kongreler

Cumhuriyetimiz daha yeni kurulmuşken, Safiye Ali'nin, arka arkaya üç uluslararası kongreye katılması, orada sunumlar yapması ve döner dönmez de oradaki konuşma ve izlenimlerini yazıya döküp yayınlaması çok takdire şayandır. 100 yıl önce, gencecik bir kadın doktorun bunları başarması ancak inanılmaz bir öngörü, akıl ve çalışma azmi ile izah edilebilir.

1. Beynelmillel Kadın Doktorlar Cemiyeti Londra Kongresi

Kongre 14-24 Temmuz 1924 tarihleri arasında Londra'da yapılmıştır. Safiye Ali, uluslararası bir kongrede Türkiye'yi temsil eden ilk kadın delegeydi. Neredeyse 100 yıl önce, Cumhuriyetin ilanından sadece 9 ay sonra, böyle bir kongreye katılıp İngilizce olarak sunum yapan, gelen soruları başarılı bir şekilde cevaplayan Safiye Ali, bir sonraki kongreye de davet edilerek takdirle uğurlanmıştır.

2. Etfale Muavenet Beynelmillel İttihadı (Uluslararası Çocukları Koruma Birliği) Viyana-Budapeşte Kongresi

6-8 Ekim 1924 tarihinde Viyana'da, 8-11 Ekim 1924 tarihinde Budapeşte'de yapılan kongreye gitmek üzere, Hilal-i Ahmer Cemiyeti tarafından, Dr. Besim Ömer Paşa ve Dr. Safiye Ali seçilmiştir. Safiye Ali, döndükten sonra, kongrede yaptığı konuşmayı, 15 Kasım 1924 tarihli bir yazıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti İstanbul Merkez Riyaseti'ne göndermiş, kongredeki konuşmasını ve bu yazıyı, "Viyana'da ve Budapeşte'de İctima Eden Etfale Muavenet Beynelmillel İttihadı Kongresi'nde Beyanatım" adıyla yayınlamıştır (15). Safiye Ali konuşmasında, iktisadi buhran nedeniyle her yerde ama özellikle büyük şehirlerde beslenme yetersizliğinden etkilenen çocuk sayısının tasavvurun ötesinde olduğunu dile getirmiştir.

3. Beynelmillel Kadın Doktorlar Cemiyeti Bolonya Kongresi

Safiye Ali, 1928 yılı Nisan ayında, Bolonya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin tarihi anatomi salonunda yapılan kongreye katılan 120 doktordan biri olmuştur. Dönünce kaleme aldığı makalede, kongrede, büyük bir iftiharla Türkiye'nin, hususiyile Türk kadınlığının tarihte örneği görülmemiş inkılabından, çocuklar için var gücüyle uğraşan Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam'ın faaliyetlerinden, çocukları sağlam yetiştirmek, çocuk ölümlerinin önüne geçmek için yapılan fedakarlıklardan ve doğu kadınının hayatında bir abide-i Hürriyet olan Gazi Mustafa Kemal'den bahsettiğini yazmıştır (16).

X. Almanya'ya Dönüşü, Dortmund'da Doktorluk ve Vefatı

Bazı kaynaklara göre Safiye Ali 1928 yılında, sol göğsünde bir kitle fark edip, tedavi amacıyla eşiyile birlikte Dortmund'a gitmiş, oraya yerleşmeye karar vermişlerdir. Ancak Safiye Ali'nin, eşi ölümünden sonra ailesine gönderdiği mektupta, Safiye Ali'nin hastalığının 1938 yılında ortaya çıktığını yazmaktadır. Bu bilgiyi dikkate alırsak Safiye Ali'nin 1929 yılında Almanya'ya dönmesinde, üzücü ki Süt Damlası, Anneler ve Türk Kadın Birliği gibi gönüllü çalıştığı kurumlarda yaşadığı hayal kırıklıklarının etkisi olmuş olabilir.

Safiye Ali önce 1938, sonra 1940 ilkbaharında, sol memedeki kitle nedeniyle ameliyat edilmiş, ikinci ameliyat sonrası kanser tanısı kesinleşmiştir. Sol kolundaki ağrı ve şişliğe rağmen II. Dünya Savaşı boyunca, doktorluk yapmaya devam etmiştir. Şehir defalarca bombalanmış, muayenehaneleri kül olmuş ama bıkip usanmadan tüm kentin sağlığı ile ilgilenmeye devam etmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı bitiminde, 1947 yılında, Safiye Ali ve eşi İstanbul'a gelirler, Kadıköy'de ev kiralayıp, evin bir bölümünü de muayenehaneye çevirmişlerdir. Maalesef 11 ay sonra Safiye Ali'nin hastalığı nüks edince, Dortmund, Almanya'ya dönmüşlerdir.

1951 yılı sonbaharında sol kolu tekrar şişmiş, ağrıları artmıştır. 1952 yılı Nisan ayında pnömoni geçirmiş, sonrasında da önce kardiyak sorunlar, sonra da kanserin

akciğerdeki tutulumu nedeniyle nefes darlığı ortalığa çıkmıştır.

5 Temmuz 1952 günü, tıp eğitimini aldığı hastanede hayata gözlerini yuman Safiye Ali'nin son sözleri "Kadınlar size emanet" olmuştur. Safiye Ali için Tıp Fakültesi bahçesinde yapılan törene şehrin doktorları ve büyük bir halk kitlesi katılmıştır. Meslektaşı Prof. Dr. Lehman, Safiye Ali'nin savaş yıllarında yaptığı olağanüstü hizmetleri anlatıp sözlerini şu şekilde bitirmiştir "Safiye Ali'nin yüreği pırlanta gibiydi. O yüksek ruhlu, insancıl bir varlıktı. Bizim kalbimizde, hayranlık duyduğumuz, büyük bir yardımsever melek olarak yaşayacaktır" (17). Safiye Ali'nin kayıp mezarı Şubat 2021'de bulunmuştur.

"Safiye Ali" Ne Demek?

I. Dünya Savaşı'nın ortasında, savaş koşulları hüküm sürerken, doktor olma hayal ve kararlılığı ile yabancı bir ülkeye gitmekten çekinmeyen Safiye Ali, güçlü ve kararlı kişiliği ile onu tanıyan herkesi etkilemiştir. Osmanlı'da Paşa kızlığından, Cumhuriyet kadınlığına ve ilk Türk kadın doktorluğuna uzanan zorlu bir yolculuk O'nun ki.

İstanbul'da bir sağlık ocağında adı yaşayan Safiye Ali'nin ismi 17 Ağustos 2023 günü de Dortmund'da bir sokağa verilmiştir.

Safiye Ali demek Trablusgarp, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşında devam eden bir ortaokul, lise ve tıp fakültesi eğitim hayatı demektir, kendi ülkesinde tıp eğitimi alamayacak olunca gözünü karartıp savaş şartlarında yabancı bir ülkeye gitmeyi göze almak demektir, "Süt Damlası"nın çocuk sağlığında başı çeken bir kurum yapmak demektir, kendi çocuk sahibi olmayan ama binlerce çocuğa gönüllü olarak, özveriyle şefkatle annelik yapmak demektir, ve bu işten annelerin göreve devam etmesi yönündeki yoğun talepleriyle "kırgın" ayrılmak demektir, yeni kurulan cumhuriyeti, uluslararası kongrelerde Almanca ve İngilizce yaptığı konuşmalarla en başarılı şekilde temsil etmek demektir, II. Dünya Savaşı'nda bombalar altında, yabancı bir ülkede doktorluğa devam etmek demektir.

Ruhun şad olsun akıllı, çalışkan, gözünü budaktan esirgemeyen, şefkatli, azimli ve "üzgün" meslektaşım Safiye Ali.

KAYNAKLAR

1. Yıldırım N, Türkiye'nin İlk Kadın doktoru Safiye Ali, Tarih Vakfı Yayınları 2011, İstanbul.
2. Çolak O.M: Libya'dan Üsküdar'a Bir Padişah Yaveri: Ali Kırat Paşa ve Ailesi. Üsküdar Sempozyumu 3-5 Kasım 2006, Bildiriler II, Ed. Sayfa: 577-590.
3. Patrick M.M. Son Sultanların İstanbulu'nda Siyaset, Modernleşme, Yabancı Okullar, Çev. Ayşe Aksu. İstanbul Dergah Yayınları, 2009, sayfa: 328.
4. Hayatta Muvaffak Olmuş Türk Kadınlar:3. İlk Kadın Doktorumuz Safiye Ali Hanım, Resimli Ay, Cilt:4, Sayı:47-11, Sayfa: 12-13
5. Toros T, Dr. Safiye Ali, Skylife, 1993, sayı: 123, sayfa:52-56,
6. Milliyet Gazetesi 21 Haziran 1927, sayfa: 6.
7. Yıldırım N, Dünyada ve Türkiye'de İlk Kadın Hekimler ve Kadınların Hekim Olma Mücadelesi, Toplumsal Tarihi 2006, Sayı: 147, sayfa: 50-57.
8. Malul Gaziler Büyük Ticaret Salnamesi, İstanbul: Malul Gaziler Neşriyat Kolektif Şirketi, 1928 sayfa 996.
9. Atıcı, E., Ezer S., "Türk Kadınlarının Tıp Eğitimine Başlama Süreci ve İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinden Mezun Olan İlk Kadın Hekimler", Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 2009, 35/2, sayfa: 107-111.
10. Ülman Y.L., Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Bir Aydınım Portesi Dr. Besim Ömer Akalın. Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları 2005, Ed.:Nil Sarı, sayfa:1-26.
11. Akgün S, Uluğtekin M. Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a. Ankara 2000, sayfa: 141-182.
12. Ali S. Küçük Çocuklar Muayenehanesi ve Süt Damlası. 1925 Ahmet İhsan Matbaası.
13. "Müessif Bir İstifa". Cumhuriyet 20 Şubat 2027, sayfa:1.
14. The York Times. Turkish Women Seek Vote: Union Names Delegates to Ask Kemal Pasha for Ballor. 20 Haziran 1927. Sayfa: 7.
15. Konya D. Türkiye'nin İlk Türk Kadın Doktoru: Safiye Ali ve Çalışmaları. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmalar Dergisi, Kadın Çalışmaları Özel Sayısı, 2018, Cilt:19, Sayı:42, sayfa: 35-54.
16. Safiye Ali. İtalya'da Bolonya Şehrinde İçtima Eden Beynelmillel Kadın Hekimler Kongresi Münasebetiyle: Seyahat İntibalarım.Servet-i Fünun 21 Haziran 1928, Sayı: 1662-188.sayfa: 91
17. Toros T. İlk Kadın Doktorumuz Safiye Ali Hanım. Yıllar Boyu Tarih. İstanbul 1978, Sayı:8, sayfa: 30-31.

Etik Bilgiler

Etik Bilgiler Etik Kurul Onayı: Bu makale bir derleme yazısı olduğu için Etik Kurul Onayı alınmasına gerek yoktur.

Telif Hakkı Devir Formu: Yazar tarafından Telif Hakkı Devir Formu imzalanmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Hakem değerlendirmesinden geçmiştir.

Yazar Katkı Oranları: Konsept: GSG. Tasarım: GSG. Veri Toplama veya İşleme: GSG. Analiz veya Yorum: GSG. Literatür Taraması: GSG Yazma: GSG.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir

Destek ve Teşekkür Beyanı: